HE 29/2019 vp
Suojeluasiantuntija Hanna Aho
Suomen luonnonsuojelulitto ry
YmV 17.10.2019

HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää ympäristövaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä valtion talousarvioksi vuodelle 2020. Kuulemisen teemana on ympäristön- ja luonnonsuojelu sekä ilmasto.

Suomen luonnonsuojeluliiton päähuomiot:

- Luonnonsuojelun hankkeiden toteuttamiseksi tulee varmistaa ympäristöhallinnon riittävät henkilöstövoimavarat ja lisätä ympäristöjärjestöjen rahoitusta.
- Energiaremonttien tukien paluu on tervetullut. Tuet tulee kohdistaa taloyhtiöiden lisäksi yrityksille ja kotitalouksille.
- Ympäristölle haitallisiin tukiin tulee puuttua välittömästi. Parafiinisen dieselöljyn tukileikkauksen tulee astua voimaan jo vuonna 2020. Lisäksi tulee luopua teollisuudelle maksettavasta päästökauppakompensaatiosta, turpeen verotukea on leikattava ja energiaveronpalautuksista teollisuudelle ja maataloudelle on luovuttava.
- Suomen tulee kantaa vastuu ympäristöstä myös kansainvälisessä yhteistyössä. Kansainvälinen ilmastorahoitus tulee nostaa 200 miljoonaan euroon vuodessa ja luonnon monimuotoisuuden suojelemisen rahoitukseen tulee satsata osana kehitysyhteistyötä.

Luonnonsuojelun rahoitus (35.01 ja 35.10.63)

Uusien lajien ja luontotyyppien uhanalaisarviointien perusteella monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessakin on arvioitua huomattavasti nopeampaa. Siksi luonnonsuojelualueiden rahoittamisen lisäksi tarvitaa satsausta sekä hallintoon (ELY-keskukset, Metsähallitus, AVI:t, YM, SYKE) että ympäristöjärjestöihin.

Metso- ja Helmi-ohjelmien ym. toteuttamiseksi ELY-keskuksien henkilöstövoimavaroja on lisättävä. On tärkeää, että rahoitusta voidaan käyttää myös henkilöstön palkkaamiseen.

Avustukset järjestöille (35.01.65)
Vaikka ympäristöongelmat ovat kasvaneet, hallitus on leikkaamassa ympäristöjärjestöjen rahoitusta peräti 200 000 eurolla vuodesta 2019. Tähän lukuun sisältyvät eduskunnan viime vuonna lisäämät rahat ympäristöjärjestöille ja 100 000 euron lisäbudjettiraha metsästäjien kertahankkeeseen.

Esitys heikentäisi ympäristöjärjestöjen toimintaedellytyksiä tilanteessa, missä niiden merkitys ja työmäärä on kasvanut ympäristöongelmien myötä merkittävästi. Ympäristöhallinto toteuttaa useita laajoja lainsäädäntö- ja kehittämishankkeita. Niissä tarvitaan ympäristöjärjestöjen asiantuntemusta. Ympäristöjärjestöjä tarvitaan myös ympäristöasioiden tiedottamisessa ja kansalaisten neuvonnassa.

Monet viime hallituksen aikana tehdyt lakimuutokset edellyttävät kansalaisilta ja ympäristöjärjestöiltä entistä aktiivisempaa roolia luonnon ja ympäristön suojelussa. Århusin sopimus edellyttää valtioilta kansalaisten tiedonsaannin ja vaikuttamismahdollisuuksien takaamista.

Järjestöjen rooli Suomen ympäristötavoitteiden totuttamisessa on merkittävä. Näistä syistä momenttia avustukset kansalaisjärjestöille tulisi kasvattaa 400 000 eurolla talousarvioesityksestä.

Energiaremonttien tuet (momentti 35.20.01)
Vuonna 2011 kotitaloudet ja taloyhtiöt saivat energiaremonttien tukia ja tukia lämmitysratkaisujen uusintaan yhteensä 42,5 miljoonan euron edestä.

Sipilän hallitus lakkautti energiaremonttiavustukset vuonna 2017, ja sitä ennen niihin osoitetut määrärahat olivat laskeneet jo vuosia. On kannatettavaa, että energiaremontteihin varattiin 20 miljoonaa euroa vuodelle 2020, sillä näin vauhditetaan rakennusten energiatehokkuusinvestointeja ja energian säästöä. Tuet tulee kohdistaa taloyhtiöiden lisäksi yrityksille ja kotitalouksille.

Kaivoksien ympäristövastuiden hoitaminen (35.10.20)
Ympäristöministeriön budjetista käytetään 16,3 miljoonaa euroa Hituran kaivoksen sulkemisen toiseen vaiheeseen. Tämä on merkittävä kuluerä, joka on jäänyt valtion maksettavaksi ja korostaa tarvetta saada kaivosten ympäristövastuut kuntoon hallitusohjelman mukaisesti.

Ilmastopaneelin vahvistaminen (momentti 35.10.22)

Suomen ilmastopaneeli on parantanut Suomen ilmastopoliittisen tietämyksen ja keskustelun tasoa. Onkin tärkeää huolehtia paneelin riittävästä resurssoinnista. Lisäksi Luonnonsuojeluliitto korostaa, että vastaisuudessa paneelin riippumatonta luonnetta poliittisesta päätöksenteosta tulee vahvistaa.

Sähköisen liikenteen edistäminen (momentti 35.20.52)

Lisäys ympäristöministeriön hallinnonalan avustuksiin asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen on tervetullut. Määrärahalla vauhditetaan liikenteen sähköistymistä, sillä taloyhtiöiden erilaiset käytännöt ja latauspisteiden puute on pullonkaula liikenteen käyttövoimien murroksessa. Avustusta korotetaan 4 miljoonalla eurolla vuoteen 2019 nähden. Avustuksen lisäksi tarvitaan velvoittavaa lainsäädäntöä, jolla helpotetaan latausinfrastruktuurin rakentamista.

Muut ilmastopolitiikkaan liittyvät kohdat valtion talousarvioesityksessä

Ilmastoinvestointeja liikenteeseen

Budjetissa hyvää on liikennepolttoaineiden verotuksen asteittainen kiristyminen (momentti 11.08.07), tosin kyseessä on lähinnä indeksikorotus. Suomessa ei ole onnistuttu vähentämään liikenteen hiilidioksidipäästöjä, joten verotuksen kiristymisen rinnalle tarvitaan runsaasti lisäisiä toimenpiteitä.

Hyvää on myös kävelyyn ja pyöräilyyn osoitettava lisärahoitus (momentti 31.10.31). Kuitenkin 21 miljoonan sijaan kevyen liikenteen edistämiseen (mm. kuntien ja valtion kävely- ja pyöräilyinfrastruktuuri) tulisi osoittaa 100 miljoonaa euroa vuodessa.

Vuonna 2018 Suomesta tehtiin lähes 25 miljoonaa lentomatkaa. Lentoliikenne kasvaa Suomessa noin 9 % vuodessa. Suorat hiilipäästöt vastaavat arviolta alle puolta lentämisen ilmastovaikutuksesta. Lentoliikenne on merkittävästä päästövaikutuksesta huolimatta vapautettu polttoaineverosta ja kotimaan lentoja lukuun ottamatta arvonlisäveroista. Lentämisen päästöjen hillitsemiseksi on asetettava päästöpohjainen lentovero. Verotuotot tulisi ohjata kotimaisen vähäpäästöisen liikenteen, kuten raideliikenteen, edistämiseen. Samalla tulee edistää kansainvälisesti lentopolttoaineiden verostusta, mukaan lukien verotusmahdollisuus EU:ssa.

Haitalliset tuet

Ympäristölle haitallisten tukien määrä on valtion talousarvion perusteella noin 3,6 miljardia euroa vuonna 2020. Tukien karsinta kannattaa aloittaa ilmastolle haitallisista ja kilpailua vääristävistä tuista, kuten turpeen alennetusta verotuksesta, teollisuuden ja maatalouden energiaveropalautuksista ja teollisuudelle maksettavasta päästökauppakompensaatiosta. Euroopan komission kommenteissa Suomen kansalliseen energia- ja ilmastosuunnitelmaan (NECP) suositellaan kaikista fossiilisten polttoaineiden tuista luopumista ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Turpeen verotukeen (momentti 11.08.07) pitää puuttua jo nyt eikä lykätä sitä energiaverotuksen

kokonaisuudistukseen ensi vuodelle.

Turpeen käytön edistäminen on ilmaston, luonnon ja vesistöjen kannalta haitallista. Vuonna 2017 turpeen energiakäytön päästöt olivat 7,5 Mt CO2 eli vastasivat 13,5 prosentista Suomen päästöistä. Suomen ilmastopaneeli on arvioinut, että Suomen ilmastotavoitteiden ja jo sovittujen toimien välillä on yli 19 miljoonan tonnin kuilu. Turpeen käytöstä luopumalla tätä kuilua voidaan kuroa umpeen huomattavasti.

Turpeen verotus on alhaisempaa kuin vastaavien fossiilisten polttoaineiden. Turpeen verotuki on kasvanut kuluneella vuosikymmenellä huomattavasti. Se olisi talousarvion perusteella vuonna 2020 alemmalla tasolla kuin vuonna 2015. Vuonna 2020 turpeen verotuen arvioidaan paisuvan 196 miljoonaan euroon.

Yritystukien vähentämistyöryhmän raportin mukaan turpeen veron korottaminen esimerkiksi 6 euroa megawattitunnilta leikkaisi turpeen verotukea noin 50 milj. euroa. Korotus voitaisiin tehdä vaiheittain kolmen vuoden aikana. Vuonna 2020 turpeen vero pitäisikin nostaa vähintään 5 euroon megawattitunnilta.

Myös muita haitallisia tukia tulisi karsia pikimmiten. Sähköintensiiviselle teollisuudelle maksettava päästökauppakompensaatio on paisumassa 75 miljoonaan euroon, mikä heikentää päästökaupan ohjaavuutta ja energiansäästötoimien toteuttamista. Valtiosihteerien yritystukityöryhmä päätti leikata parafiinisen dieselöljyn tukea vaiheittain. Muutoksen tulisi alkaa jo vuonna 2020 eikä vasta 2021.

Kansainvälinen ilmastorahoitus ja luonnonsuojelu

Kehitysyhteistyön määrärahoja (momentti 24.30.66) ollaan korottamassa, mikä on oikea suunta. Kuitenkin jäädään huomattavasti jälkeen Suomen sitoumuksesta nostaa kehitysyhteistyön määrärahat 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Vuonna 2017 Suomen varsinainen ilmastorahoitus oli vain 51 miljoonaa euroa. Tästä 24 prosenttia ohjautui sopeutumiseen ja loput hillintään. Tämä on kaukana oikeudenmukaisesta tasosta tai tasapainosta hillinnän ja sopeutumisen välillä. Onneksi valtion budjetissa ollaan osoittamassa lisärahoitusta kehitysyhteistyöhön ja satsaamassa ilmastotoimiin. Lopulliset vaikutukset nähdään kuitenkin vasta myöhemmin.

Kuitenkin kansainvälisen ilmastorahoituksen tulisi olla lisäistä suhteessa kehitysyhteistyövaroihin, eikä kilpailla köyhyyden vähentämiseen suunnattavan rahoituksen kanssa. Suomen lahjamuotoinen ilmastorahoitus tulee nostaa oikeudenmukaiselle tasolle

vähintään 200 miljoonaan euroon vuodessa. Päästöhuutokauppatulot on ohjattava kansainvälisiin ilmastotoimiin ja kehitysyhteistyöhön. Ilmastorahoitus tulee ohjata tasaisesti hillintään ja sopeutumiseen. Suomen hankkeiden pitää tukea paikallisia yhteisöjä, maaoikeuksia sekä luonnon monimuotoisuuden vahvistamista ja muiden ympäristötavoitteiden saavuttamista.

Luonnon monimuotoisuuden kato on yhtä vakava uhka maailman köyhimpien ihmisten hyvinvoinnille kuin ilmastokriisikin. Kesällä nähdyt trooppisten sademetsien palot osoittavat, että lisätoimia tarvitaan luonnon suojelemiseksi varsinkin kun omien kulutustottumuksiemme monimuotoisuus vaikutuksista yli 93 prosenttia on ulkoistettu. Kehitysyhteistyössä tulee ilmastorahoituksen lisäksi vahvistaa kansainvälisen luonnonsuojelun rahoitusta. Luonnonsuojelun rahoitus on vain muutamia prosentteja kehitysyhteistyövaroista ja viime vuosina sen määrä on laskenut.

Maankäyttösektorin ilmastotoimet

Luonnonsuojeluliiton mielestä maankäyttösektorin ilmasto-ohjelmaan vuosille 2020–22 varatut lähes 50 miljoonaa euron tulevaisuusinvestoinnit pitäisi suunnata vaikutusarvioiden pohjalta hiilivarastojen turvaamiseen ja hiilinielujen kasvattamiseen. Samalla on vahvistettava luonnon monimuotoisuutta ja vesien hyvää tilaa. On tärkeää, että ennen maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman valmistumista joulukuussa 2021 tehtävät investoinnit perustuvat tutkittuun tietoon. Luonnonsuojeluliitto kannustaa hallitusta kohdistamaan lisää toimia erityisesti metsäkadon sekä turvemaiden päästöjen vähentämiseen.

Lisätietoja

- suojeluasiantuntija Hanna Aho, puh. +358 40 628 9495, hanna.aho@sll.fi (energia ja ilmasto)
- suojeluasiantuntija Paloma Hannonen, puh. 050 532 3219, paloma.hannonen@sll.fi (metsien ja soiden suojelu)
- erityisasiantuntija Tapani Veistola, puh. 0400 615 530, tapani.veistola@sll.fi

Lähteet

Euroopan komissio, 2019: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/fi_rec_fi.pdf
Finavia, 2019:
https://www.finavia.fi/sites/default/files/documents/Matkustajat%20lentoasemittain%201998-2018.pdf
Kehitysrahoitus ja kansainvälinen ilmastorahoitus tulevassa hallitusohjelmassa, Fingo, 2019:
https://www.fingo.fi/sites/default/tiedostot/taustamuistio-kehitys-ja-ilmastorahoitus-2019.pdf
Lentomatkustuksen päästöt, SYKE 2019:
http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/292417/SYKEra_2_2019.pdf?sequence=3&isAllowe

d=y
Sandström, 2018: https://helda.helsinki.fi/handle/10138/255642
Suomen ilmastopaneeli, 2019: https://www.ilmastopaneeli.fi/tiedotteet/suomen-hiilineutraaliustavoite-vuodelle-2035-on-mahdollinen-mutta-toimia-on-nopeutettava-ilmastopaneeli-laski-suomelle-paastovahennyspolun/
Kestävä kehitys, Valtion talousarvioesitys, 2019: http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2020&lang=fi&maindoc=/2020/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:3:67:
Yritystukien vähentämistyöryhmän raportti, TEM, 2019: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161835/TEM_55_19_Yritystukien%20v%C3%A4hent%C3%A4misty%C3%B6ryhm%C3%A4n%20raportti.pdf